

Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα: οξύμωρο σχήμα;

ΤΩΝ **MARK ESPOSITO, TERENCE TSE** ΚΑΙ **ΠΥΘΑΓΟΡΑ ΠΕΤΡΑΤΟΥ***

Η ΕΥΡΩΠΗ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ σε σταυροδρόμι. Οι χώρες αντιμετωπίζουν μία οξύτατη οικονομική κρίση και σοβαρά κοινωνικά προβλήματα. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει κάθε χώρα εξαρτώνται από το σε ποια ευρωπαϊκή «λέσχη» ανήκει. Ας αναλογιστούμε απλά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα. Η χώρα βρίσκεται στο χείλος της χρεοκοπίας, κάτι που προκαλεί αναταράξεις στο σύνολο της Ευρωζώνης. Αντίστοιχα, θλιβερές ιστορίες μπορεί να ακούσει κανείς και για μεγαλύτερες οικονομίες της Ευρωζώνης, όπως η Ισπανία και η Ιταλία, για να μην αναφέρουμε την πρόσφατη υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας πολλών χωρών της ζώνης του ευρώ.

Πολλά μπορούν να ειπωθούν για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα ή, καλύτερα, την έλλειψή της. Παρά τη σημασία της, απουσιάζει από την οικονομική ατζέντα. Οι λύσεις που προτείνουν οι κυβερνήσεις της Ευρωζώνης εστιάζουν μέχρι στιγμής κυρίως στην επίλυση της κρίσης μέσω αυστηρότερης χρηματοπιστωτικής πειθαρχίας, της εφαρμογής μέτρων λιτότητας και της ανάληψης «ηρωικών» προσπαθειών διάσωσης. Αυτό που δεν συζητείται εκτενώς είναι η ανάγκη της ανάπτυξης μέσω της συνολικής ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας. Αντί απλά να αναζητούμε τρόπους για να ανατρέψουμε την κρίση του ευρώ, ο δημόσιος διάλογος πρέπει να επικεντρωθεί στη βελτίωση των μελλοντικών προοπτικών.

Η ανταγωνιστικότητα έχει μεγάλη σημασία, επειδή αποτελεί το «κλειδί» για την αύξηση της ευ-

ημερίας σε όλες τις χώρες. Το ζήτημα δεν είναι πόσο «προικισμένη» είναι μία χώρα ή πόσους φυσικούς πόρους διαθέτει, αλλά πόσο παραγωγικά και ανταγωνιστικά θα αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματά της, για να επιτύχει έναν ανώτερο στόχο.

Η αύξηση και η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας επιτρέπει σε ένα έθνος να διαθέτει αυξημένους μισθούς και να εξασφαλίζει υψηλές αποδόσεις για το επενδυμένο κεφάλαιο. Ως εκ τούτου, δημιουργεί ένα ισχυρό νόμισμα και προάγει την καινοτομία προς την κατεύθυνση της καλύτερης αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ευημερίας μίας χώρας ή μίας κοινωνίας στο σύνολό της.

Πολλοί μπερδεύουν την ανταγωνιστικότητα με τον ανταγωνισμό. Ο τελευταίος, όμως, αφορά στο πώς μία χώρα, μία περιοχή, ένας κλάδος ή μία επιχείρηση μπορεί να επικρατήσει έναντι του ανταγωνιστή, για παράδειγμα, βάσει της τιμής, της ποσότητας και της ταχύτητας παραγωγής, ή της χωροθέτησης. Το κέρδος του ενός είναι η ζημία του άλλου. Για αυτόν το λόγο, ο ανταγωνισμός κινείται στο πνεύμα ενός παιγνίου μηδενικού αθροίσματος. Από την άλλη πλευρά, η ανταγωνιστικότητα κινείται σε διαφορετική κατεύθυνση. Ετσι, η αποκατάστασή της στην Ισπανία ή την Ελλάδα δεν προαπαιτεί απαραίτητα την υποβάθμισή της στη Γερμανία ή την Ολλανδία. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας επιτρέπει την άνοδο της ευημερίας στο σύνολο της Ευρώπης.

Δυστυχώς, αυτή η παρανόηση είναι η αιτία που η ανταγωνιστικότητα χρησιμοποιείται, για να δικαιολογηθούν παρεμβάσεις που στρεβλώνουν τις συνθήκες της αγοράς προς όφελος μίας χώρας. Στο όνομα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας μέσω της αύξησης των εξαγωγών, πολλές χώρες προσφεύγουν σε επιβλαβείς πρακτικές, όπως η παροχή επιδοτήσεων (η οποία μειώνει την αποδοτικότητα και καταστέλλει την καινοτομία που έχει κομβική σημασία για την ανάπτυξη), η συμπίεση των μισθών και η υποτίμηση του νομίσματος (και οι δύο ενέργειες ουσιαστικά οδηγούν στη μείωση του κόστους εργασίας).

Όλες οι ευρωπαϊκές χώρες δεν είναι ίδιες, για αυτό και δεν έχουν το ίδιο επίπεδο ανταγωνιστικότητας. Είναι προφανές πως οι χώρες της βορειοδυτικής Ευρώπης είναι μακράν πιο ανταγωνιστικές, ενώ αυτές στο Νότο και στην Ανατολή είναι λιγότερο ανταγωνιστικές. Αυτό, βέβαια, μπορεί να θεωρηθεί από πολλούς στερεότυπο. Το πιο ανησυχητικό, όμως, είναι το γεγονός ότι οι περισσότερες χώρες της ΕΕ βρίσκονται στην πλευρά της χαμηλής ανταγωνιστικότητας. Η κατάσταση πολλών χωρών στο συγκεκριμένο μέτωπο υποχώρησε κατά τα τελευταία χρόνια -και μάλιστα, με σημαντικούς ρυθμούς για ορισμένες από αυτές.

Αυτό που είναι σαφές είναι ότι η Ευρώπη ως μία ενιαία οντότητα θα χρειαστεί να βρει τρόπους

*Ο κ. **Mark Esposito** είναι καθηγητής Διοίκησης Επιχειρήσεων στο Grenoble School of Management και μέλος του διδακτικού προσωπικού του Harvard University Extension School. Είναι, επίσης, διευθυντής του Lab-Center for Competitiveness. Ο κ. **Terence Tse** είναι καθηγητής Χρηματοοικονομικής του ESCP Europe στο Λονδίνο και διευθυντής του Centre for Fast Expanding Markets. Ο κ. **Πυθαγόρας Πετράτος** είναι λέκτορας του Said Business School του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης.

για να ανακτήσει την ανταγωνιστικότητά της. Πολλές χώρες-μέλη θα πρέπει, μάλιστα, να προχωρήσουν με ταχύτερους ρυθμούς από κάθε άλλη φορά.

Πώς μπορούμε να αποκαταστήσουμε την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα; Μπορούμε να κινηθούμε προς τέσσερις βασικές κατευθύνσεις. Πρώτον, θα πρέπει να έχουμε λιγότερα προστατευτικά μέτρα. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να καταστούν αρωγοί της οικονομικής ανάπτυξης, να ενισχύσουν τη θέση τους στις κοινωνικές δομές και τη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, αλλά θα πρέπει και να μην το παρακάνουν. Πρέπει να γίνουν «διδάκτες» ενός οικονομικού παιχνιδιού που θα εστιάζει στην επένδυση σε δραστηριότητες προστιθέμενης αξίας και όχι στην περικοπή του κόστους. Η φορολόγηση δεν πρέπει να γίνει το κυρίαρχο εργαλείο οικονομικής πολιτικής.

Δεύτερον, οφείλουμε να δώσουμε έμφαση στην ποιότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Η ευημερία πηγάζει από τη σταθερή παραγωγή καινοτομίας και η ικανότητα των επιχειρήσεων να στραφούν προς αυτήν εξαρτάται από τις συνθήκες που επικρατούν στο εθνικό επιχειρηματικό περιβάλλον. Τέσσερα γενικά χαρακτηριστικά (ατομικά και συνολικά) θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα υποστηρικτικό σκηνικό: α) οι συνθήκες στους επιμέρους κλάδους, β) οι συνθήκες στην πλευρά της ζήτησης, γ) η ύπαρξη συναφών και υποστηρικτικών βιομηχανιών, και δ) η στρατηγική, η δομή και ο ανταγωνισμός των επιχειρήσεων. Όταν το περιβάλλον μίας χώρας επιτρέπει και υποστηρίζει την ταχεία συσσώρευση εξειδικευμένων στοιχείων ενεργητικού και δεξιοτήτων, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτό αποκτούν συγκριτικό πλεονέκτημα.

Τρίτον, οι επιχειρήσεις πρέπει να ενθαρρυνθούν να εγκαταλείψουν τη στενή αντίληψη της δημιουργίας αξίας στο πλαίσιο της παραγωγής βραχυπρόθεσμων αποτελεσμάτων. Αντ' αυτού, οφείλουν κα-

τά τη λήψη αποφάσεων να εστιάζουν στους δεσμούς μεταξύ της κοινωνικής και οικονομικής προόδου. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προωθήσουν την ανάπτυξη τοπικών συνεργατικών σχηματισμών, να επαναπροσεγγίσουν τα προϊόντα τους και τις αγορές που εξυπηρετούν και να επανακαθορίσουν την αλυσίδα προσθήκης αξίας τους.

Τέλος, θα χρειαστεί να μετρούμε την ανταγωνιστικότητα βάσει των «απασχολήσιμων» ατόμων, όχι μόνο των εργαζομένων. Το ποιοι είμαστε συχνά εξαρτάται από το πώς μετριάμαστε. Αν έχουμε ως στόχο την αύξηση του βιοτικού επιπέδου και της ευημερίας ενός έθνους, θα πρέπει να εμπλέξουμε όλους τους «απασχολήσιμους» πολίτες (πχ. αυτούς που έχουν αποκλειστεί από την αγορά εργασίας), όχι μόνο τους εργαζομένους. Για το λόγο αυτό, ενδεικνύεται η χρήση πολυδιάστατων δεικτών ανταγωνιστικότητας που θα λαμβάνουν υπόψη την πολύπλοκη φύση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας σήμερα, καθώς οι απλές κατατάξεις βάσει του ΑΕΠ είναι πλέον ανεπαρκείς.

Γνωρίζουμε τις δυσκολίες που συνοδεύουν τις παραπάνω προτάσεις μας, αλλά είμαστε πεπεισμένοι ότι η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα, η οποία είναι σήμερα ναρκωμένη, μπορεί να αφυπνιστεί. Και για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητη η άμεση δραστηριοποίηση.

Για την Ευρώπη, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της αποτελεί τη μόνη επιλογή. Αυτό μπορεί να γίνει με την εφαρμογή μίας σειράς πολιτικών. Μία αναζωογονημένη Ευρώπη μπορεί να αποτελέσει έναν ισότιμο εταίρο των ΗΠΑ. Τα δύο εμπλεκόμενα μπλοκ έχουν αλληλένδετα πεπρωμένα, για αυτό και θα είναι προς το συμφέρον τους να προωθήσουν το καπιταλιστικό σύστημα και να υιοθετήσουν ένα προσαρμοσμένο σύστημα διακυβέρνησης που θα είναι σε θέση να παρέχει ευκαιρίες ανάπτυξης μέσα στον 21ο αιώνα. ■